

مؤلفه های گسترش فرهنگ شهادت در مدارس

سرفان

مریم گرزین - مریم تهی - آذر عالی - فاطمه توفیقی

اعظم السادات بی هاشمی

۱۳۹۵

(طرح تعالی شش مدرسه ابوریحان بیرونی ساری)

عنوان و نام پدیدآور	: مولفه‌های گسترش فرهنگ شهادت در مدارس / مولفان مریم گرزین... [و دیگران]
مشخصات نشر	: تهران: نگار تابان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۹ ص.
شابک	: ۸۰۰۰۰ ریال ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۰۸۵-۸-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتاب حاضر به مناسبت طرح شش مدرسه ابوریحان بیرونی سازی منتشر شده است.
یادداشت	: مولفان مریم گرزین، مریم تقوی، آذر عالمی، فاطمه توفیقی، اعظم السادات بنی هاشمی.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: اسلام و آموزش و پرورش -- ایران
موضوع	: Islamic education -- Iran
موضوع	: شهادت
موضوع	: Martyrdom -- Islam
موضوع	: ایثارگری
موضوع	: Self-sacrifice
موضوع	: شهادت -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: Martyrdom -- Islam -- social aspects
موضوع	: شاگردان -- اخلاق -- شبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Student ethics -- Religious aspects -- Islam
شناسه افزوده	: گرزین متاعی، مریم، ۱۳۴۹ -
رده بندی کنگره	: ۳۹۵.۸۴/۲۳۰/۱۸BP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۳۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۲۸۱۴۵

تهران- اندیشه- فاز ۱ - خیابان ۱۱ شرقی- پلاک ۵ - واحد ۱
 تلفن: ۰۹۳۶۶۹۵۸۹۵۳ - آدرس ایمیل: N.taban.pul@tbn.ir

نام کتاب: مولفه‌های گسترش فرهنگ شهادت در مدارس
 مولفان: مریم گرزین- مریم تقوی- آذر عالمی- فاطمه توفیقی
 اعظم السادات بنی هاشمی
 ناشر: نگار تابان

نوبت چاپ و سال چاپ: اول - ۱۳۹۵
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپخانه: تایماز

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۰۸۵-۸-۱

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
۷	مقدمه
۹	ارزش های دفاع مقدس
۱۱	مفهوم شهادت
۱۲	تعریف ایثار و شهادت
۱۲	جایگاه ایثار و شهادت نزد اسلام
۱۲	ارتباط بین ایثار و شهادت با ارزش ها و هنجارهای متعالی
۱۸	ایدئولوژی اسلامی و نقش آن در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت
۱۸	اهم شاخص های ایثار و شهادت در فرهنگ تشیع
۱۸	عمده ترین موانع بازدارنده ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه
۲۰	مولفه های رشد فرهنگ شهادت در مدارس
۲۷	شهادت در قرآن کریم
۲۹	سی حدیث در مورد شهید و شهادت
۳۶	نهادینه کردن فرهنگ شهدا
۳۷	ادبیات دفاع مقدس
۴۱	ریشه یابی حمله نظامی عراق به ایران
۴۲	برهم خوردن تعادل قدرت در منطقه خلیج فارس
۴۳	تاثیر پیروزی انقلاب اسلامی بر ساختار امنیتی منطقه
۴۵	زمینه ها و اوضاع داخلی ایران در زمان جنگ تحمیلی
۵۲	فرهنگ شهادت طلبی رمز پیروزی ایران
۵۵	شهدای شاخص
۵۹	طرح تدوین مقاله و منابع حمایت کننده
۶۲	اهمیت قلم در ادبیات دفاع مقدس
۶۴	ادبیات دفاع مقدس و مزیت ها

۶۵	ادبیات دفاع مقدس پیشاز در معرفی جهان بینی الهی
۶۵	ادبیات دفاع مقدس الگوپرداز و الگوساز
۶۶	ادبیات دفاع مقدس، موفقیت ها و ناکامی ها
۶۷	ادبیات داستانی
۶۸	فرهنگ شهدا
۷۱	خصوصیات رهبری حضرت امام خمینی (ره) الگو واسوه فرهنگ و ارزش های دفاع مقدس
۷۶	ارزش های دفاع مقدس از دیدگاه امام خمینی (ره)
۷۹	خصوصیات فرهنگ ایثار
۸۲	جنگ تحمیل و پرورش فرهنگ شهادت و ایثار
۸۶	گسترش فرهنگ و ارزش های دفاع مقدس در مدارس
۸۹	ارتباط نهادهای آموزشی با فرهنگ عمومی
۹۱	پیشینه ی پژوهش
۹۶	نتیجه گیری
۹۷	پیشنهاد و راهکارها
۱۰۷	منابع

سی و یکم شهریور ماه ۱۳۵۹/۲۲ سپتامبر ۱۹۸۰ در زمهره روزهای فراموش نشدنی تاریخ معاصر ایران به شمار می رود. در این روز با بمباران هوایی فرودگاه ها و شهرهای مهم ایران توسط هواپیماهای عراقی و سپس تهاجم گسترده نیروی زمینی این کشور به قلمرو ایران تجاوز نظامی عراق علیه جمهوری اسلامی ایران آغاز شد. (ولایتی، ۱:۱۳۸، ۷) این جنگ برآیند اختلافات تاریخی دو کشور همسایه از عصر عثمانی و صفوی و از زمان جنگ چالدران (۲ رجب ۹۲۰ ه. ق/ ۲۳ اوت ۱۵۱۴ م.) بوده است. این اختلافات بر روابط ایران با دولتهای بعد از سقوط عثمانی که بر بین النهرین حاکم شدند، نیز سویی بجا گذاشت.

کشور عراق که پس از جنگ جهانی اول در سال ۱۹۲۰ م. با حمایت بریتانیا از به هم پیوستن به است بصره، بغداد و موصل تشکیل شد - در سال ۱۹۳۲ م.، قیمومیت انگلستان را پایان رسید و این کشور رسماً به استقلال دست یافت - میراث خوار دو نشه و زیاده خواه این اختلافات شد. به دلیل همسویی منافع حزب بعث حاکم بر عراق، برخی کشورهای عرب منطقه و آمریکا در مواجهه با انقلاب اسلامی، جنگ به دولت نوپای انقلابی ایران اسلامی تحمیل شد.

بنابر گزارش هیات کارشناسی سازمان ملل، ۵۰ شهید و ۴۰۰۰ روستا در ایران در طول هشت سال دفاع مقدس خسارت دیدند. ویرانی تاسیسات زیر بنایی اقتصادی و بطور کلی بیش از ۷ میلیارد دلار خسارت از زیان های مادی دیگر جنگ تحمیلی بر ایران بود، علاوه بر این هزاران زن و مرد ایرانی نیز به شهادت رسیدند. (ولایتی، ۴۹۵:۱۳۸۷) بیش از یکصد هزار نفر قربانی حملات شیمیایی به مناطق

نظامی و غیر نظامی شدند، به طوری که ایران بعد از ژاپن دومین قربانی بزرگ سلاح های کشتار جمعی است. (Mirrazavi-2011:8)

پیوند عرق ملی با باورهای دینی و ارزشی، تکیه بر اهداف و آرمانهای اعتقادی و ملی و ایثارگری و مقاومت با همه توان، بارزترین ویژگی های دفاع مقدس است. امروزه ارزش های دفاع مقدس بخشی از ارزش های اجتماعی در جامعه اسلامی محسوب می شوند که اهمیت حفظ آنها مسئله ای اجتماعی است، مسئله ای که لازم است تا با برنامه ریزی مناسب و عامی از سوی برنامه ریزان فرهنگی راه کارهای درست و منطقی جهت نهادینه ردروانی کردن ارزشهای دفاع مقدس در دانش آموزان در پیش گرفته شود. پایمردی تا پای اثبات عقاید درست سال مقاومت و دفاع مقدس، ایرانیان را سربلند کرد. از این رو حفظ دستاوردهای این دوران انسان ساز و انتقال آن به نسل جوان، نیاز امروز و فردای انقلاب و جمهوری اسلامی ایران است. آموزش و پرورش با در اختیار داشتن فرصت طلایی سنین کودکی نسل جدید، می تواند نقشی عمده و مهم در این زمینه ایفا کند. تأمل و تحقیق در حوزه ارزشهای دفاع مقدس و تبیین اسناد گوناگون دفاع مقدس ملت ایران از ضرورت های انکارناپذیری است که متأسفانه تا به امروز آن گونه که در خور این رخداد عظیم تاریخی است، مورد توجه جدی هنرمندان و اصحاب قلم قرار نگرفته است.

آثاری که به وسیله شاعران و نویسندگان فرهنگ و ادب باینداری (چه در زمان وقوع حادثه جنگ و چه بعد از آن) خلق شده است، حجم کمی نیست؛ ولی در این که این آثار تا چه حد توانسته در ابهام زدایی از این واقعه، رفع شبهات، روایت و ثبت حقایق، و به تصویر کشیدن و ماندگاری این رخداد شگفت تاریخی موفق باشد، جای بحث و تأمل فراوان دارد! اهتمام جدی در پرداختن به ارزشهای دفاع مقدس، ارائه تعریفی دقیق و قابل استناد، تبیین مؤلفه های آن، و کالبدشکافی و آسیب شناسی آن، یکی از ضرورت هایی است که بی اعتنایی به آن می تواند تبعات جبرانناپذیری برای نسل امروز و فردای انقلاب به همراه داشته باشد. تنها نگاهی گذرا به تاریخ فرهنگ و ادبیات جهان، بسنده است، به ما یادآوری کند که صرفاً فهرستی از بهترین - و نه بخشی همه - آثار ادبیات جنگ در هر کدام از کشورهایی

چون آلمان، انگلستان، فرانسه، روسیه، امریکا و... به تنهایی سیاهه‌ای انبوه ویی شماری را تشکیل می‌دهد که پرداختن به آن مستلزم ده‌ها و صدها اثر تحقیقی است؛ اما متأسفانه به رغم تجربه هشت سال دفاع در مقابل جنگ تحمیلی عراق، هنوز چه از لحاظ کمی و به ویژه چه از لحاظ کیفی نتوانسته‌ایم آثار درخور رقابت با فرهنگ و ادبیات جنگ جهان بیافرینیم. در مقوله آسیب‌شناسی و نقد و بررسی ارزشهای دفاع مقدس بسیار بیش از خود آثار فقیر بوده‌ایم. گسترش وسایل ارتباطی و تغییر و تحولات سیاسی و اقتصادی و اجتماعی در جامعه ایران امروزی منجر بدان شده تا جوانان ما نسبت به ادبیات دفاع مقدس و فرهنگ شهدا، فاصله بگیرند و روند فروپاشی ارزشهای دفاع مقدس را که به نوبه خود هریک سندی از فرهنگ ملی محسوب می‌شوند، تسریع نمایند.

ارزش‌های دفاع مقدس

ارزشها از جمله مهم‌ترین مفاهیم مورد مطالعه در جامعه‌شناسی است که بیشترین مناقشه را بین جامعه‌شناسان برانگیخته است. ارزشها معیارهایی هستند که به فرهنگ کلی و به جامعه معنا می‌دهند. معمولاً ارزشها بین مردم مشترک هستند و با عواطف همراه هستند و اشخاص برای صیانت آنها از بذل و مال دریغ نمی‌کنند. (نیک گهر، ۱۳۶۹: ۲۸۱) ارزش اجتماعی^۱ عبارت است از چیزی که معمولاً مورد پذیرش همگان است، واقعیت‌ها و اموری را تشکیل می‌دهد که مطایبت دارند و مورد خواست و آرزوی اکثریت افراد جامعه هستند. واقعیت مسلم این است که ارزش اجتماعی در طول زمان تغییر می‌کند، ممکن است اعتبارش کم گردد و جای خود را به ارزش دیگری بدهد و یا اینکه برعکس، اهمیت بیشتری کسب کند و به صورت ارزش اجتماعی، لایسی تجلی کند. (وثوقی و نیک خلق، ۱۳۷۳: ۱۸۹) این روند در هر دو حالت بیش از هر چیز بستگی به میزان جامعه پذیر^۲ نمودن افراد توسط جامعه یا کارگزاران جامعه پذیری دارد. جامعه

^۱. Social Value

^۲. Socialization

پذیری جریانی است که از طریق آن اعضای جوان و تازه وارد جامعه، فرهنگ جامعه خویش را می آموزند؛ این افراد دانش ها، هنجارها، اعتقادات و ارزشهای جامعه خویش را از این طریق کسب می کنند. (محسنی. ۱۳۷۵: ۱۰۵) اهمیت آموزش و درونی کردن ارزشها در این است که: «نظم اجتماعی بستگی به وجود ارزشهای عام و مشترکی دارد که مشروع و تعهد آور به حساب می آیند و به منزله معیارهایی هستند که نهایت اعمال بوسیله آنها گزیده می شود. پیوند دستگاههای اجتماعی و شخصی با جذب ارزشها از طریق فرا گرد جامعه پذیری تحقق می یابد» (ابراکرامی. ۱۳۷۰: ۴۰۸)

با عنایت به موارد فوق هر نظامی بخصوص نظامهای مبتنی بر ایدئولوژی برای حفظ و بقای خویش ناگزیر ارزش ها را که در واقع ستونهای اصلی بقا و حفظ سلامت نظام هستند را دائماً - مثلاً - برای عمق و باروری ارزشها برای نسلهایی که در معرض اندیشه های نو و گوناگون هستند لازم است مبانی عقلانی ارزشها تبیین و عرضه شود، زیرا به همان میزان که ارزشها وسیع می شوند قابلیت پذیرش آنها از سوی دیگران تسهیل می شود. البته غنای ارزش های مورد نظر در گستر تعامل با ارزش های نویی است که وارد حیات فرهنگی جامعه می شوند.

ارزش های دفاع مقدس مانند ایثار، شهادت طلبی و غیره هر چند ارزش هایی دینی و عاطفی هستند اما تبلور آنها از نوع ارزش اجتماعی است، خصوصاً در سال های میانی و پایانی دفاع مقدس که این ارزش ها شکل شفاف تری به خود گرفتند و تا به امروز لایه های اجتماعی و دورترین مناطق جغرافیایی حتی روستاها گسترش یافتند. از سنین دیگر این ارزش ها محصول مشارکت در حل مشکلی اجتماعی به نام جنگ هستند نه مشکلی فردی یا گروهی. این ارزشها در طول هشت سال جنگ، فرایند "جذب و ارتقا" را طی نمودند، به این معنا که از حالت فردی بودن روزهای نخست جنگ، به سطح ارزش های گروهی (گروه رزمندگان) ارتقا یافته سپس با تعمیق و گسترش پیام شهادی دفاع مقدس و نفس گرم امام راحل و سایر عوامل دیگر به سطح "ارزش اجتماعی" و در نهایت "ارزش های ملی و مردمی" رسیدند. (ذاکر صالحی. ۱۳۹۰: ۱)